

دکتر علی قائمی

احیای خانواده

بازگشت به نظام عقیدتی آن

ادامه حیات او پس از مرگ شوهر رضایت نمی‌دادند. نشانه‌های این بی‌حرمتی‌ها در دیگر جوامع هم مشهود بود.

زن به‌عنوان یک اسیر و یک خدمتگزار، یا یک وجود جنسی و غیرقابل ذکر به حساب می‌آمد و او را می‌خواستند، ولی صرفاً به عنوان ابزاری برای اقتناع غریزه خود، گرم کردن بازار تفریح و خوشگذرانی خود، تهیه وسایل و امکانات برای زندگی مادی و اقتصادی خود و گاهی هم به عنوان عامل نگهداری یک فرزند تا او به رشد برسد و به مقام سلطنت دست یابد (تحت عنوان نایب السلطنه، به زبان امروز).

زن و خانواده در جوامع مختلف

برای این که تصویری از وضع خانواده و مقام و موقعیت زن در اعصار گذشته و حتی دو سه قرن قبل ارائه دهیم، به ذکر نمونه‌هایی از وضع زن و خانواده در برخی از جوامع می‌پردازیم.

۱- در عربستان:

در کشور عربستان راجع به خانواده و زن اطلاعات نسبتاً بیشتری در دست است و آن نیز به برکت تاریخ اسلام و حتی خود قرآن است. همان‌طور که شنیده‌اید:

- دختران را در دوران جاهلیت زنده به گور می‌کردند و سعی

اساس بحث در سلسله مقالات احیای خانواده، دادن پاسخ به این سؤالات است که: خانواده در گذشته چه بود، چه شد و اینک چه باید بشود؟

۱- خانواده در گذشته چه بود؟

این سؤال خود متضمن دو سؤال است:

الف) خانواده در گذشته دور یا نزدیک در جوامع منهای مذهب چگونه بود؟

ب) خانواده در جوامع مذهبی و در آیین اسمانی (به ویژه در دنیای اسلام) چگونه بود؟

الف) خانواده در جوامع منهای مذهب

مطالعه و بررسی در اسناد گذشته، و در تاریخ باستان، وضع اسفانگیز و شرم‌آوری از گذشته خانواده به ما اعلام می‌دارد. اساس این تأسف و احساس شرم مربوط به حیات زنان است که رکنی از خانواده را تشکیل می‌داده‌اند. خانواده وجود داشت، ولی آن‌چنان که گویی مشکل از وجود مرد، به عنوان انسان و زن به عنوان یک حیوان، آن هم در خدمت آن انسان بود. هیچ‌گونه ارزش و شخصیتی برای زنان قائل نبودند و حتی در جامعه‌ای چون عربستان به زنده ماندن او پس از ولادت، و در جامعه هند به

بر این بود که دامن خود را از این ننگ پاک نگه دارند.

- قرآن می‌فرماید: به هنگامی که به مردی خیر می‌دادند صاحب دختری شده است، از شدت خشم چهره‌اش سیاه می‌شد و از مردم و جمع خود می‌گریخت (آیه ۵۸، سوره نحل).
- زن ممکن بود در خانه شوهر به مرگ محکوم شده، به قتل برسد و کسی پاسخ‌گویی این جنایت نباشد.
- گاهی او را به خاطر بدهی شوهر به اسارت می‌گرفتند و در معرض سوء استفاده قرار می‌دادند.
- بالغ بر ۱۲ نوع ازدواج در دوران جاهلیت وجود داشت که در همه موارد تحقیر زن مطرح بود و تنها کسی که در این ازدواج‌ها به حساب نمی‌آمد، زن بود (محمد خاتم پیامبران، حسینیه ارشاد، مقاله باهنر).

۲- در هند:

زن در هندوستان تابع و وابسته به مرد به حساب می‌آمد و در خدمت او در خانه زندگی می‌کرد و می‌بایست وسایل عیش و زندگی او را فراهم و خود را وقف راحت او می‌کرد. در برخی از قبایل هند، حتی در قرن بیستم! پس از مرگ شوهر، زن بازمانده را در کنار او دفن می‌کردند تا در قبر هم بدون خدمتگزار نباشد. حتی پس از مرگ شوهر، اگر هم زنده می‌ماند، حق ازدواج نداشت. گاهی او را به همراه جنازه شوهر زنده‌زنده می‌سوزاندند! در کل، زنان بسیار خوار و ذلیلانه باید زندگی می‌کردند (المرأة بین الجاهلیة المعاصرة و الاسلام).

۳- در نزد یهودیان:

در نزد یهودیان (که مذهب تحریف شده‌ای داشتند)، به زن با نگاه خبیثانه‌ای می‌نگریستند و این در ایام حیض زن بود (نگارنده این نکته را از رئیس مذهب یهود - در دوران خیرگان اول قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران - شنیده است. او مدعی بود که هم‌اکنون این مسئله در خانواده‌ او مراعات می‌شود، یعنی زن در ایام حیض نجس و اجتناب از او واجب است.

نکته: ذکر این نکته ضروری است که یهودیت موجود، آیین آسمانی نیست و هیچ یهودی مطلع و آگاهی نمی‌گوید تورات موجود همان تورات حضرت موسی است. می‌گویند اصل تورات که به صورت الواح بود، در جنگ بخت النصر از میان رفته و نوشته‌های موجود حاصل ذهنیت و حافظه علمای یهود است.

۴- در کلد و آشور:

اگرچه رنگ و هوای دینی برای ان قائل‌اند، ولی ما برای ان مبنای دینی قائل نیستیم. قانون حمورابی که از قوانین معروف و پرباقه جهان است، مورد توجه و عمل آن بود. در این قانون که در مورد اهمیت آن سخنان بسیاری گفته شده است، راجع به خانواده و زن چنین آمده:

- زن تابع شوهر و محروم از استقلال در اراده و عمل است.
- اگر زن تبعیت و اطاعت از شوهر در امور معاشرتی نداشته باشد،
- یا در امری که از آن اوست ابراز استقلال و عرض وجود کند،
- شوهر حق دارد او را از خانه بیرون کند
- و باوجود او زن دیگری بگیرد (برای تنبیه و سرکوب او)
- و پس از این جریان حق دارد او را چون کنیزی مورد معامله قرار دهد.
- اگر از این زن در اداره خانه خطایی سرزند،
- اگر اسراف و تبذیری از او دیده شود،
- حق دارد او را به قاضی معرفی کند
- و پس از اثبات جرم او را در آب غرق نماید (تاریخ باستان، قانون حمورابی).

در مناطق دیگر:

گمان نکنیم که این وضع تنها در برخی از مناطق جهان بوده است. مطالعه در تاریخ ادیان و تاریخ باستان حکایت از آن دارد که این وضع در اکثر نقاط جهان وجود داشته است (اگر چه ما از تاریخ همه مناطق جهان خبر نداریم ولی تا آن جا که دیگران تفحص کرده‌اند نتیجه‌ای جز این نیافته‌اند). به‌منظور ارائه نمونه‌های دیگر، به برخی دیگر از این جوامع اشاره می‌کنیم:

در مصر:

زن به عنوان یک وجود نجس و نکبت‌آفرین بود، هیچ‌گونه حقی از زندگی و مالکیت نداشت، زندگی او در عسرت و رنج و زمام همه‌گونه تصرف و اختیار او در دست مرد بود.

در روم:

مرد، معبود زن و فرزندان بود و آنان وظیفه گشتن به دور او و عبادت او را داشتند. برای مرد حق قتل زن و فرزند بود. زن

طفلی مرد و برای مرد حق فروش زن یا هبه و بخشش او به دیگران بود.

در غرب:

حتی در قرن هفدهم، زن از همه حقوق انسانی و مدنی خود محروم بود و در خانه شوهر همچون اسیر و برده زندگی می کرد. حتی براساس اندیشه رایج آن روز، توسط اربابان کلیسا، زن عامل گناه بود و درباره او ضرب‌المثل‌هایی ساخته بودند که همه آن‌ها حکایت از پستی و تحقیر زن داشت.

وضع در کشورهای اروپایی، چون سوئیس، فرانسه، آلمان و... از این بهتر نبود. آنان نیز برای زن حق مالکیت، استقلال و اظهار وجود قائل نبودند. اگر بخواهیم تصویری کوتاه و مختصر در این امر برای زن ارائه دهیم، باید او را برده‌ای اسیر در دست مرد بدانیم.

نتیجه کلی

با توجه به آن چه در اسناد تاریخی و تاریخ ادیان می توان یافت، جمع‌بندی زیر را درباره خانواده و زنان و فرزندان در جای‌جای این زمین پهن‌آور می توان عرضه داشت:

- زن را در حد ابزار و وسیله‌ای برای گذران زندگی توأم با عیش و نوش مردان تلقی می کردند.
- برخوردشان با زن در اغلب جوامع برخوردار از تحقیرآمیز و با دیدی پایین‌تر و فروتر از مردان بود.
- وجود و ولادت دختر در خانواده، هم مایه ننگ و عار بود و هم مایه کراهت و ناپسندی.
- زن حتی در قرون اخیر در اروپا از همه حقوق مدنی محروم بود.
- در برخی از جوامع، زن پس از ازدواج و تشکیل خانواده به دیگران بخشیده شده، گاهی هبه می شد.
- در مواردی زن را به دیگران قرض می دادند تا در سایه آن برای فردی فرزندی بزاید.
- در دوران قحطی از گوشت زن تغذیه می کردند.
- همه کارهای مربوط به خانه، اعم از نظافت، تهیه غذا و سرپرستی فرزندان به عهده زن بود.
- در مواردی او را به حمل بارهای سنگین یا انجام کارهای سخت مثل کندن زمین و کشت و کار در مزرعه و امی داشتند، که آثار آن تا امروز هم باقی است.
- در برخی از مناطق اندونزی، کار بیرون و

تهیه نان به عهده زن بود. او اگر فرزندی می زاید، باید زود از بستر بر می خاست و به دنبال کار می رفت و مرد به جای او در بستر می خوابید و ادای او را در می آورد.

- در برخی از جوامع (مثل چین)، ازدواج نوعی خریداری به حساب می آید و در نتیجه ملک شوهر می شد و از ارث محروم بود.
- حتی در جوامع فقیر، یک زن دارای چند شوهر بود و فرزند از آن قوی‌ترین شوهران.
- ... و وضع به همین گونه و بر این منوال بود تا زمان گسترش دین آسمانی در یک جامعه، که در آن صورت زنان در سایه مذهب نجات می یافتند.

برای آگاهی بیش‌تر به منابع زیر مراجعه کنید:

- ۱- حقوق زن در اسلام و اروپا. دکتر یحیی نوری.
- ۲- ازدواج و ارزش زن در اسلام. دکتر پاک نژاد.
- ۳- حیات زن در اندیشه اسلامی. دکتر قائمی.
- ۴- حقوق مدنی زوجین. دکتر محمد باقر محقق.
- ۵- المرأة بین الجاهلیة و الاسلام. دکتر جلیل یحیی لفته.
- ۶- مبانی جامعه‌شناسی. دکتر علی اکبر ترابی.
- ۷- کتب مربوط به تاریخ ادیان.
- ۸- کتاب Lacite Antique.
- تألیف فاستل دو کولانژ.
- ۹- و...

